

Asia: OM 8/41/2015

Oikeusprosessien keventäminen

1. Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Lausunto keskittyy rikosprossia koskeviin muutohdotuksiin. Rikosseuraamuslaitos pitää ehdotuksia hyvinä, mutta katsoo tarpeelliseksi tuoda esille eräitä videoyhteyden järjestämiseen vankiloissa liittyviä näkökohtia, joilla on myös kustannusvaikutuksia.

2. Kokoonpanosäännökset

a) Lausuntonne käräjäoikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevista muutosehdotuksista

-

b) Lausuntonne hovioikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevista muutosehdotuksista

-

c) Lausuntonne korkeimman oikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevista muutosehdotuksista

-

3. Kirjallinen menettely

Lausuntonne kirjallista menettelyä koskevista muutosehdotuksista

Rikosseuraamuslaitos kannattaa ehdotettuja muutoksia.

4. Yhden kosketuksen periaate

Lausuntonne paikallapysymisvelvollisuutta haasteen tiedoksiantamista varten koskevasta ehdotuksesta (ETL 10:2a)

-

5. Syytetyn velvollisuus osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin

Lausuntonne syytetyn läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevista muutosehdotuksista (ROL 8 luku ja OK 26:20)

Syytetyn velvollisuutta olla henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä on tarkoitus lieventää kahdella eri tavalla. Ensinnäkin vankeusrangaistukseen tuomitseminen ei enää edellyttäisi vastaajan henkilökohtaista kuulemista pääkäsittelyssä. Riittävänä voitaisiin pitää, että asiamies edustaa syytettyä, jollei syytettyä ole tarpeen kuulla todistelutarkoituksessa tai tuomioistuimien pidä syytetyn läsnäoloa muusta syystä tarpeellisenä. Toiseksi tuomioistuimien voisi päättää, ettei vangitun vastaajan tarvitsisi olla henkilökohtaisesti läsnä koko pääkäsittelyn ajan.

Rikosseuraamuslaitos pitää ehdotettuja muutoksia hyvinä, koska läsnäolovelvollisuuden lieventäminen tehostaisi ja nopeuttaisi rikosprosessia. Syytetyllä olisi kuitenkin edelleen aina oikeus olla henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä. Peruuntuneiden oikeudenistuntojen ja niistä aiheutuvien kustannusten määrä vähentyisi. Toisaalta etenkin nuorten syytettyjen olisi edelleen hyvä saapua henkilökohtaisesti paikalle oikeudenkäyntiin, jotta he ymmärtäisivät paremmin asian merkityksen ja rikokseen tekemiseen puuttuminen tuntuisi konkreettiselta.

Tavoitteena on myös vähentää vankikuljetuksista aiheutuvia kustannuksia. Säästövaikutuksia on tarkemmin arvioitu jäljempänä videoyhteyden käytön laajentamista koskevan muutosehdotuksen kohdalla. Vielä ei ole täysin arvioitavissa, kuinka suuri osa vangeista ja tutkintavangeista valitsisi osallistumisen videolla vankilasta käsin silloin, kun se tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi mahdollista. Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta video-oikeudenkäyntejä tulisi käyttää myös vangittuina olevien pääkäsittelyissä, silloin kun se suinkin on mahdollista.

6. Videoyhteyden käyttö

Lausuntonne videoyhteyden käyttöä koskevista muutosehdotuksista

Rikosseuraamuslaitos pitää ehdotusta videoyhteyden käytön laajentamisesta hyvänä, mutta haluaa tuoda yleisten seikkojen ohella esille eräitä erityisesti videoyhteyden järjestämiseen liittyviä laite- ja toimitilatarpeita vankiloissa.

Yleistä

Ehdotuksen myötä asianosaisen välitön läsnäolo suullisessa käsittelyssä voitaisiin korvata läsnäololla videoyhteyden välityksellä, jos hän siihen suostuu ja tuomioistuimien katsoo sen soveliaaksi. Olisi hyvä, jos ainakin yksinkertaisimmissa rikosasioissa syytetty voisi osallistua oikeudenkäyntiin videoitse. Samoin video-osallistuminen oikeudenkäyntiin tulisi olla mahdollista myös muille syytetyille, kuin niille, joiden kuljettamiseen liittyy turvallisuusriskejä tai joiden kohdalla on syytä pyrkiä estämään yhteydenpito samaa rikollisjärjestöön kuuluviin henkilöihin. Ei myöskään ole poissuljettua, että vanki osallistuisi oikeudenkäyntiin videolla asianomistaja-asemassa.

Rikosseuraamuslaitos kannattaa vastaajan mahdollisuutta osallistua suulliseen käsittelyyn videoteitse myös muutoin kuin todistelutarkoituksessa kuultuna. Vastaaja saattaa haluta olla läsnä oman asiansa käsittelyssä, vaikka hän ei haluaisikaan tulla kuulluksi todistelutarkoituksessa tai tähän ei olisi tarvetta. On myös mahdollista, että videoyhteyden olemassaolo lisäisi vastaajien kiinnostusta osallistua oikeudenkäyntiin tilanteissa, joissa he muutoin jäisivät oikeuteen saapumatta (ns. poissaolokäsittelyt ROL 8 luvun 11 § ja 12 §). Oikeudenkäytön legitimiuden näkökulmasta voitaneen pitää parempana sitä, että vastaaja on käsittelyssä läsnä videoyhteydellä, kuin että hän ei olisi paikalla lainkaan.

Kustannusvaikutuksista

Mietinnössä (s.58-59) on arvioitu poliisille syntyviä kustannuksia oikeuteen viemisistä ja oikeudessa vartioimisesta. Rikosseuraamuslaitoksen osalta näiden kustannusten arviointi on jätetty jatkovalmistelun varaan.

Lähtökohtaisesti ehdotusta voidaan kannattaa kustannus- ja resurssisyistä. Jos vankien ja tutkintavankien kuljetukset oikeudenistuntoihin vähenisivät, voitaisiin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten työaika kohdentaa paremmin muihin ydintehtäviin. Samalla vähenisi tarve asuttaa vankeja ja tutkintavankeja matkaselleihin oikeudenkäyntimatkojen aikana. Erityisesti vangittuna olevien vastaajien osalta ehdotetut muutokset toteutuessaan vähentäisivät sekä vankikuljetuksesta aiheutuvia kustannuksia että erityisesti kuljetuksista ja istuntojen valvonnasta aiheutuvia valvonnan tehtävissä toimivien virkamiesten työaikaan liittyviä kustannuksia. Myös vankikuljetuksissa säilytysvarmuuteen ja turvallisuuteen liittyviä riskejä voitaisiin välttää, mikäli oikeuskäsittelyyn olisi mahdollista osallistua videoyhteydellä vankilasta käsiin.

Ehdotetuista muutoksista voidaan kuitenkin myös arvioida syntyvän kustannuksia. Vaikka kaikissa vankiloissa on videoneuvottelulaitteet, edellyttäisi video-oikeudenkäyntien yleistyminen uusia laitehankintoja sekä toimitilamuutoksia ainakin tutkintavankiloina toimivissa vankiloissa ja suurimmissa vankiloissa. Ehdotettujen muutosten toteutuessa tulee varmistaa, että vankiloissa on riittävä määrä sopivia tiloja sekä videoyhteyden käyttöön että vankilassa olevien asiamiesten ja muiden istuntoon mahdollisesti osallistuvien henkilöiden, kuten tulkkien, vastaanottamiseksi. Muutokset mahdollistavat esimerkiksi, että asiamies on istuntosalissa ja päämies videolla vankilasta käsin. Tällöin avustajalla ja vastaajalla tulee olla riittävä mahdollisuus luottamukselliseen neuvonpitoon. Jatkovalmistelussa voisi olla syytä pohtia onko tarpeen esimerkiksi erillinen videoneuvottelulinja vangin ja asiamiehen käyttöön ennen tai jälkeen istunnon tai istuntotauon aikana. Etelä-Suomen rikosseuraamusalue on arvioinut, että useimmissa vankiloissa nykyiset tilat eivät riitä tulevaa lisääntyvää käyttöä ajatellen. Huomiota on myös kiinnitettävä siihen, millaisia laadullisia vaatimuksia tiloille ja laitteille asetetaan. Nykyiset videoyhteydet eivät aina ole olleet täysin ongelmattomia. Jos videoyhteyden käyttöä laajennetaan, tulisi huolehtia siitä, että tekniset yhteydet ovat riittävän laadukkaita oikeudenkäyntiä varten. Näihin aiheutuviin kustannuksiin ei mietinnössä ole otettu lainkaan kantaa. Jatkovalmistelussa tulisikin pyrkiä selvittämään ehdotettujen muutosten todelliset kustannusvaikutukset mahdollisimman tarkasti.

7. Muut ehdotukset

a) Lausuntonne pääkäsitteilyn lykkäämistä koskevista muutosehdotuksista (OK 6:11 ja ROL 6:11)

-

b) Lausuntonne riita- ja rikosasian vireillepanoa ja valmistelua koskevista muutosehdotuksista (OK 5:5–6 ja ROL 7:4–5)

-

c) Lausuntonne ylimääräistä muutoksenhakua koskevista muutosehdotuksista (OK 31:14a ja OK 31:19)

-

8. Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Tämän lausunnon valmisteluvaiheessa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö varasi kaikille rikosseuraamusalueille mahdollisuuden lausua mietinnöstä. Keskushallintoyksikölle lausuntonsa toimittivat Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus sekä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus, joka oli saanut omat lausunnot Jokelan vankilasta ja Vantaan vankilasta.

Videoyhteyden käytön laajentamiseen liittyen mietinnössä on viitattu käräjäoikeusverkoston harventumiseen ja käräjämatkojen pidentymiseen (käräjäoikeuksien rakenneuudistus HE 270/2016 vp). Tämän lisäksi tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevassa uudistuksessa (HE 252/2016 vp) on tarkoitus lisätä videoneuvottelulla tapahtuvan kuulemisen mahdollisuuksia vankiloissa liittyen tutkintavankien nopeampaan siirtämiseen poliisin säilytystiloista vankiloihin. Rikosseuraamuslaitos pyytääkin ottamaan jatkovalmistelussa huomioon vankiloiden videoneuvottelulaitteiden ja sopivien tilojen tarpeen ja riittävyys kaikki vireillä olevat uudistukset kokonaisuutena huomioiden.

Herna Heli
Rikosseuraamuslaitos

Sandvik Anna-Liisa
Rikosseuraamuslaitos